

J. L. Runeberg

Johan Ludvig Runeberg (1804—1877) syntyi merikapteenin perheessä Pietarsaaren satamakaupungissa Pohjanlahden rannikolla. Hänen vanhempansa olivat ruotsalaisten siirtolaisten jälkeläisiä ja pysyivät ruotsinkielisinä, kuten myös enemmistö kotikaupunkinsa ja Pohjanmaan rannikkoseutujen väestöstä.

Vuonna 1822 Runeberg kirjoittautui Turun yliopistoon samanaikaisesti Elias Lönnrotin ja J. W. Snellmanin kanssa. (Nykyään Turun yliopiston modernin rakennuksen edustalla onkin kolmen suurmiehen yhteinen muistopatsas).

Runeberg luki yliopistossa klassillisia kieliä ja latinaa. Antiikin perinteellä tuli olemaan tärkeä merkitys hänen tuotantonsa. Ajan tapoihin kuului myös, että hän kirjoitti akateemiset väitöskirjansa latinaksi. 1830-luvulla Runeberg toimi kaunopuheisuuden (so. klassillisen filologian) dosenttina Helsingin yliopistossa ja lisäksi toimitti Helsingfors Morgonblad-nimistä ruotsinkielistä sanomalehteä, jonka perustajia hän oli. Hänen elämänsä helsinkiläisvaihe päättyi vuonna 1837, jolloin hän muutti perheineen Porvooseen, missä toimi yli kaksikymmentä vuotta kreikan ja latinan kielten opettajana paikallisessa lukiossa. Osan toasta ajasta Runeberg oli myös lukion rehtorina. Porvoossa hän eli lopun elämästään, viimeiset neljätoista vuotta vaikeasti sairaana ja halvaantuneena.

Runeberg oli ennen kaikkea runoilija, vaikka kirjoitti jonkin verran myös proosaa ja esiintyi kriitikkona. Hänen pääteoksiinsa kuuluu kolme runokokoelmaa (joista ensimmäinen ilmestyi 1830) ja joukko laajempia, laadultaan eepisiä ja lyyrisiä eepisiä runoelmia: Hirvenhiihtäjät (1832), Hanna (1836), Jouluilta (1841), Nadeschda (1843), Kuningas Fjalar (1844) ja Vänrikki Stoolin tarinat (1848 ja 1860).

Runoilijana Runeberg sai kirjallisia vaikutteita eri tahoilta: sekä antiikin että uuseurooppalaisesta kirjallisuudesta, var-

sinkin ruotsalaisesta ja saksalaisesta. Helsingin yliopiston venäjän kielen professorin Jakov Grotin vaikutuksesta (hän oli monen suomalaisen henkilökohtainen tuttava ja ystävä) Runebergissä heräsi kiinnostus myös Venäjän historiaan ja kaunokirjallisuuteen. Eräänä tuloksena oli se, että Nadeschda-runoelmassa toiminta oli siirretty Venäjän historiaan Katarina II:n aikaan. Lisäksi Runeberg ruotsinsi muutaman venäläisen runon, mm. yhden V. A. Žukovskilta ja yhden A. S. Puškinilta.

Kirjallisten vaikutteiden ohella Runebergin tuotannon tärkeimpänä lähteenä oli kansanrunous sekä itse suomalaisen kansan »löytäminen» kirjallisuudelle. Eräissä kirjeessään Grotille, joka julkaisi artikkeleja hänestä venäläisessä Sovremennik-aikakauslehdessä, Runeberg kertoi, miten hän, synnynnäinen rannikkoasukas ja melkein umpiruotsalainen, sai ensimmäisen kosketuksen Sisä-Suomeen, »tuhansien järvien maahan» ja var-

sinaiseen suomenkieliseen maaseutuväestöön. Se tapahtui Runebergin opiskeluvuosina 1823—25; köyhänä ylioppilaana hän tarvitsi kipeästi opintovaroja ja hankkiakseen niitä toimi kaksi vuotta kotiopettajana Saarijärven pitäjässä Pohjois-Hämeessä. Vuonna 1826 hän kirjoitti ja myöhemmin julkaisi tutkielman otsikolla Muutamia sanoja Saarijärven pitäjän tienoista, kansanluonteesta ja elämäntavoista. Sen keskeisenä ideana oli »kahden Suomen», rannikkoseudun ja sisämaan vertailu. Sydänmaassa metsien varjossa asui Runebergin mielestä aivan erilainen kansa. Ero ei ollut vain kielessä. Rannikkoseutuun verrattuna ihmiset elivät siellä taloudellisesti vielä paljon alkeellisempaa elämää villin ja kesyttömän luonnon helmassa. Suomalaiset talonpojat ja torpparit asuivat savupiirteissä ja näkivät usein nälkää, mutta he olivat epäitsekkeitä ja hyväsydämiisiä, heissä eli vielä patriarkaalisen kollektiivisuuden henki; isännät ja rengit asuivat saman katon alla sekä söivät samaa ruokaa, jopa kiertäville kerjäläisille osoitettiin vieraanvaraisuutta, jos he sattuivat tulemaan perheineen taloon.

Juuri näitä moraalisia arvoja, jotka liittyivät kyläyhteisön patriarkaalisiin elämäntapoihin, Runeberg ylisti tuotannossaan, mm. tunnetussa runoballadissaan Saarijärven Paavosta tai sitten Hirvenhihtäjät-runoelman kansankuvauksissa. Runeberg kirjoitti Grotille: »Patriarkaalinen koruttomuus, urhea kärsivällisyys, luontoinen selkeä käsitys salatuimmistakin elämänehdoista — siinä erityispiirteitä, jotka hänestä (so. sisämaan eläjästä.— E. K.) löysin, mutta joita olen valitettavasti vain heikosti kyennyt välittämään kuvauksissani». Ja vaikka Eino Leino huomautti myöhemmin, että Runeberg näki Suomen kansan pappilan ja herraskartanon kuistilta, siis välimatkan päästä ja ihanteellisessa valossa, kuitenkin hän oli ensimmäisiä kansanelämän kuvaajia ei vain Suomen, vaan myös koko Skandinavian kirjallisuudessa.

Runeberg oli taitava lyyrikko, mutta varsinkin varhaistuotannossaan hän esiintyi enimmäkseen eeppisenä runoilijana. Antiikin perinteen tuntija kun oli, hän

pyrki jopa homeroslaisen epiikan tyyliin käyttäen heksametriä, eeppejä toistoja ja detaljikuvaustekniikkaa. Eräässä mielessä tämä oli varsin kuvaavaa silloiselle vielä suhteellisen nuorelle Suomen kirjallisuudelle. Muistettakoon, että itse Homeroksen epiikka oli vielä lähellä kansanrunoutta ja samalla se oli jo varhaiskirjallisuutta. Samanlaisessa siirtymävaiheessa oli nyt Suomen alkava kaunokirjallisuus. Pitihän Lönnrotkin Kalevalaa valmistellessaan yhtenä esikuvanaan nimenomaan Homeroksen Iliasta. Ja toisaalta Runeberg eepikkona oli ammentanut paljon, paitsi Homerosta, varsinaisesta kansanrunoudesta.

Sittemmin, 1840-luvulla, Runeberg alkoi jo huomattavasti etäännyä eeppeistä perinteestä. Hänen kertovat runoelmansa ja balladinsa saivat lisää lyyrisyyttä, hänestä tuli entistä romanttisempi runoilija. Patriarkaalisen talonpoikaiselämän runollistamisen syrjäytti romanttinen eksotiikka — mytologinen, fiktiivisen historiallinen ja itämainen. Runebergin kirjallinen maku muuttui melkoisesti: hän siirtyi Homeroksesta Ossianiin, antiikin heksametrista vaihteleviin mittoihin ja niiden vapaaseen vuorotteluun saman runoelman puitteissa.

Mutta tällöinkin Runeberg ilmaisi suomalaisia tunteita. Ja jos tähän lisätään hänen ehdottomasti harvinainen lahjakkuutensa, kaikki tämä yhdessä selittää, miksi ruotsinkielisestä Runebergista pitkäksi ajaksi tuli Suomen kansallisorunoilija. Hänen runoutensa kautta Suomen ruotsinkielinen kirjallisuus ensi kerran näin selvästi löysi itselleen yleiskansallisen pohjan ja alkoi nojautua kansan elämään.

Punalipun lukijalle tarjoama valikoima sisältää etupäässä Runebergin lyyrisiä runoja, koska eeppeiset runoelmat ja balladit ovat jo kooltaankin vähemmän sopivia. Valintaan vaikutti myös suomennoksien ongelma. Vaikka Runebergia ovat kääntäneet tunnetut suomalaiset runoilijat, mm. Otto Manninen ja Eino Leino, silti valinta päättyi tällä kertaa Tarmo Maneliuksen suhteellisen uusiin runosuomennoksiin.

Eino Karhu